

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

В.Ф. Семенов,

В.Д. Олійник

Одеський державний економічний університет

м. Одеса, Україна

E-mail: v.oleynik777@mail.ru

Українське природоохоронне законодавство визнане одним з найкращих у Європі. Очевидно, що саме на відповідні органи влади покладено його практичне втілення. Однак система природоохоронних органів влади України має серйозні внутрішні проблеми, які заважають реалізації природоохоронного законодавства на практиці. Серед них, зокрема, такі, як відсутність кваліфікованого персоналу із сучасними управлінськими навиками; брак коштів, з одного боку, і неефективне використання їх – з іншого; недостатня нормативна база діяльності владних структур; практична відсутність сучасних, обґрунтованих методичних розробок; брак об'єктивної, глибокої, всебічної інформації.

Свідченням даного твердження є яскравий приклад пов'язаний з катастрофою на Чорнобильській атомній електростанції (ЧАЕС) і низкою питань не вирішених і на даний момент. Якщо в минулому питання відносно проблем пов'язаних з катастрофою на ЧАЕС вирішувалися Міністерством з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, то зараз обов'язки розподілені на державні органи нижчі за рангом. Частково вони віднесені до відання структури у складі Міністерства надзвичайних ситуацій — Державного агентства з питань управління зоною відчуження. Частково (питання виплат і соціального захисту) — знаходиться у віданні Міністерства соціального забезпечення, а також місцевими органами влади.

Згідно з законом України "Про правовий режим територій, на які розповсюдилося радіаційне забруднення унаслідок Чорнобильської катастрофи", прийнятим Верховною Радою, Української Радянської Соціалістичної Республіки в 1991 році, зони радіоактивного забруднення розділені на чотири типи:

— 1-а зона відчуження — це територія, з якої проведена евакуація населення в 1986 році;

— 2-а зона безумовного (обов'язкового) відселення — це територія, яка зазнала інтенсивного забруднення довгоживучими радіонуклідами;

— 3-я зона гарантованого добровільного відселення — територія з щільністю забруднення ґрунту ізотопами цезію, стронцію або плутонію понад доаварійний рівень, де розрахункова ефективна еквівалентна доза опромінення людини може перевищити 0,1 бер за рік дозу, яку він одержував в доаварійний період;

— 4-а зона посиленого радіоекологічного контролю — це територія з щільністю забруднення ґрунту понад доаварійний рівень ізотопами цезію, стронцію або плутонію, за умови, що розрахункова ефективна еквівалентна доза опромінення людини перевищує 0,05 бер за рік дозу, яку він одержувала в доаварійний період.

Відповідно реалізації положень Указу Президента України Віктора Януковича "Про заходи, пов'язані з 25-ю річницею Чорнобильської катастрофи", підписаного 11 жовтня 2010 року було проведено круглий стіл на тему "Соціально-економічний розвиток територій, які постраждали в наслідок аварії на ЧАЕС", де ключовим питанням було питання четвертої зони.

Піднімалось питання про скорочення площі територій, що належать до зон, які постраждали від радіаційного забруднення, у першу чергу, 4-ї зони. Проте питання полягає не лише в простому скороченні площі території. Слід звернути увагу і на фінансову складову — скорочення за рахунок урізання "чорнобильських" зон витратну частину бюджету. Відкритим залишається питання виводу територій (перший підхід, за яким включали територію до відповідних зон — залежно від ступеня

радіаційного забруднення того або іншого населеного пункту або території); другий підхід, запропонований нині — за дозою радіації, яку людина одержує протягом року, проживаючи на статусній території). Проблемою є і ті населені пункти, які вводились до зони за соціально-територіальною ознакою — вносилися за принципом два села — один колгосп, хоча тільки одне з сіл реально отримало радіаційне забруднення [3].

Поряд з тим існує проблема статистики осіб зі статусом "ліквідатор". В Україні їх налічується близько 260 тис. чоловік, з них близько 90 тисяч осіб — військових ліквідаторів. Реєстр потерпілих від чорнобильської аварії існує тільки формально, при цьому він дуже неінформативний щодо доз опромінювання, одержаних потерпілими. Щодо військових ліквідаторів інформація по дозах є, а по інших тільки узагальнені дані.

Невирішеним залишається питання саркофагу. Чи можна упевнено говорити про якесь скорочення забруднених зон (на папері) і розвиток рекреаційних проєктів, поки над ЧАЕС не побудують новий конфайнмент (за обіцянками влади — не пізніше 2015 року).

Відкритим залишається питання пільг та компенсаційних витрат [3].

Ведучи мову про наслідки катастрофи на ЧАЕС, слід зазначити і про значні соціально-психологічні наслідки. Дана проблема почала широко осмислюватися порівняно недавно. Проте фахівці зазначають: психологічні наслідки техногенних катастроф, порівняно з природними — набагато складніші. На думку спеціалістів мають місце дві найгостріші проблеми, які пов'язані по-перше з так званою рентною поведінкою людей (люди визначають себе жертвами і вважають, що їм зобов'язані допомогти, нерідко очікують допомоги навіть у тих сферах життя, які нічого спільного з катастрофою не мають. Очікування компенсації втрат із боку винуватців аварії значно знижує їх особисту активність) і по-друге — проблеми, пов'язані з евакуацією та переселенням [2].

Тому кожне питання навіть здавалось таке просте як скорочення площі радіоактивного забруднення потребує

ретельного розгляду. Разом з тим, Україна як географічний центр Європи, як країна з величезним досвідом у галузі вирішення екологічних проблем та ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС повинна взяти на себе роль ініціатора у створенні спільних з європейськими країнами ефективних механізмів діяльності, спрямованої на поліпшення якості навколишнього середовища. Одним з головних завдань на початковому етапі такої співпраці може стати формування та розвиток *єдиної Європейської системи громадського моніторингу* на основі використання сучасних інформаційних технологій і стандартів виміру екологічної ситуації. Цілком зрозуміло, що для ефективного вирішення екологічних проблем потрібно мати необхідні кошти, щоб фінансувати реалізацію природоохоронних заходів та запроваджувати екологічно безпечні технології, здійснювати структурну перебудову економіки з урахуванням екологічних чинників, вимог та обмежень. Саме тому серед найсуттєвіших перешкод для реалізації існуючого екологічного законодавства експерти вказали на *низький рівень фінансування природоохоронних програм, проведення наукових досліджень, а також незадовільний рівень розроблення ресурсозберігаючих технологій*. Звернемо увагу на те, що проблема браку фінансування посилюється у зв'язку з неефективним використанням наявних коштів, спрямованих на природоохоронні цілі. Ця обставина, згідно з результатами дослідження, також перешкоджає реалізації природоохоронного законодавства [4].

Суть державного регулювання охорони навколишнього природного середовища визначається екологічною політикою держави, яка спрямовується на збереження безпечного для існування живої і неживої природи довкілля, на захист життя та здоров'я населення від негативного впливу забруднення навколишнього природного середовища, на досягнення гармонічної взаємодії суспільства і природи, на охорону, раціональне використання й відтворення природних ресурсів [2].

Література

1. Гелева М. Катастрофа на ЧАЕС і синдром жертви // Дзеркало тижня 16 (391) 27 квітня — 11 травня 2002
2. Саксонова О. Державне регулювання в сфері охорони навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів // Регіональна економіка.-2002-№1.-с.267-271.
3. Черних П. Наслідки катастрофи на ЧАЕС - чи вдасться законом "дезактивувати" території? [Електронний ресурс]. – Режим доступу.:
<http://news.finance.ua/ua/~2/0/all/2010/12/18/220712>.
4. Стратегія вирішення проблем у впровадженні Оргуської конвенції (Україна). [Електронний ресурс]. – Режим доступу.:
<http://epl.org.ua/?id=537>